

AZ ORSZÁGHÁZ
NEVEZETES TERMEI

A fedélen: *A Vadászterem, 2018*

A belső címlapon: *Az Országgház központi tere, a kupolacsarnok a koronázási jelvényekkel*

A szöveget írta • *Csákö Beáta, Samu Nagy Dániel*

Szakmai lektor • *Lukács József*

Fotók • *Bencze-Kovács György, Markovics Ferenc, Mervai Márk, Mudrák Attila, Németh József,*

Pető Zsuzsa, Pólya-Pető Dávid, Töke Béla

A képeket válogatta • *Csákö Beáta, Csengel-Plank Ibolya, Kerekes Margit, Samu Nagy Dániel*

A szöveget gondozta • *Lajkó Sára*

Korrektor • *Macskássy Zsuzsa* | A képeket javította • *Bencze-Kovács György*

Grafikai tervezés • *Környei Anikó*

A kiadvány az Országgyűlés Hivatala ORSZÁGHÁZI SÉTÁK sorozatában jelent meg

Felelős kiadó • *Such György* | Sorozatszerkesztő • *Kerekes Margit*

A kiadvány az Országgyűlés Hivatala Közgyűjteményi és Közművelődési Igazgatósága szakmai programjai keretében készült

Igazgató • *Bellavics István*

Az igazgatóság könyvprogramjának koordinátora • *Pelyach István*

A könyv a Tisza Kálmán Program szakmai eredménye

© Szerzők, 2019 | © Országgyűlés Hivatala, 2019

ORSZÁGHÁZ

KÖNYVKIADÓ

www.orszaghazkonyvkiado.hu

Minden jog fenntartva. Bármilyen másoláshoz, sokszorosításhoz, illetve adatfeldolgozó rendszerben való tároláshoz a kiadó előzetes írásbeli hozzájárulása szükséges.

ISBN 978 615 5948 03 9 | ISSN 2416-1594

Nyomta és kötötte az Alföldi Nyomda Zrt., Debrecen

Felelős vezető • *György Géza* vezérigazgató

BEVEZETŐ

Az Országház tervezésekor elsődleges szempont volt, hogy az épület egyszerre legyen a törvényhozás színhelye, s töltsön be szimbolikus szerepet is. Az ország első házának szánták, amely monumentalitásában a nemzet nagyságát hivatott kifejezni. A tervpályázat győztese Steindl Imre lett, aki olyan, az alagsorral együtt négyszintes, szimmetrikus elrendezésű épületet tervezett, amelynek meghatározó elemei a képviselőház és a főrendiház üléstermei lettek. Az építőművész azonban ezeknél a termeknél is előkelőbb szerepet szánt az épület középpontjába helyezett kupolacsarnoknak, ahová a főbejáraton keresztül belépő, majd a díszes fölépcsőn feljövő látogató érkezik. A képviselők a kupolacsarnokon keresztül haladva juthattak el a számukra kialakított étterembe. A tárgyaló- és fogadótermek, melyek az épület 1902. évi használatbavétele óta számos tanácskozásnak, rendezvénynek voltak helyszínei, elsősorban a főemeleten kaptak helyet. E termek többsége a benne elhelyezett jellegzetes mütárgyról kapta idővel a nevét: így lett az Országházban Vadászterem, Munkácsy-terem, Nándorfehérvár-terem, Gobelin terem. Az addig „névtelen” tárgyalóterem elnevezése 2006 után vett lendületet: így viseli ma már egy-egy terem Apponyi Albert, Pázmándy Dénes, Tisza Kálmán, Széll Kálmán, Nagy Imre, Varga Béla, illetve Esterházy János nevét. Az *Országházi séták* sorozat jelen kötet is ezeket az elnevezéseket használja, illetve a külön megnevezéssel nem rendelkező helyiségeket az eredeti rendeltetésük alapján nevezi meg, miközben a termek fordulatokban gazdag történetét mutatja be az Olvasónak.

1. Az egykori képviselőházi elnöki dolgozószoba (Szalon) berendezése, 2017
2. A főrendiházi ülésterem használatban, 2018 >>

 TARTALOM

BEVEZETÉS | 3

AZ ORSZÁGHÁZ BELSŐ TEREI | 6

AZ ORSZÁGHÁZI HELYSÉGEK HASZNÁLATÁNAK
VÁZLATOS TÖRTÉNETE | 9

A KUPOLACSARNOK | 16

A TÁRSALGÓK | 26

KÉPVISELŐHÁZI ÜLÉSTEREM | 32

FŐRENDIHÁZI ÜLÉSTEREM | 44

VADÁSZTEREM | 52

GOBELIN TEREM | 62

VARGA BÉLA TEREM | 68

DELEGÁCIÓS TEREM | 71

TISZA KÁLMÁN TEREM | 78

MUNKÁCSY-TEREM | 84

NÁNDORFEHÉRVÁR-TEREM | 91

PÁZMÁNDY DÉNES TEREM | 98

APPONYI ALBERT TEREM | 101

NAGY IMRE TEREM | 103

SZÉLL KÁLMÁN TEREM | 106

SZACSVAY IMRE TEREM | 108

ESTERHÁZY JÁNOS TEREM | 111

A KÖNYVTÁR NAGY OLVASÓTERME | 112

NÉHÁNY KISEBB, ÁM JELENTŐS HELYSÉG | 116

A háznagy egykori dolgozószobája | 116

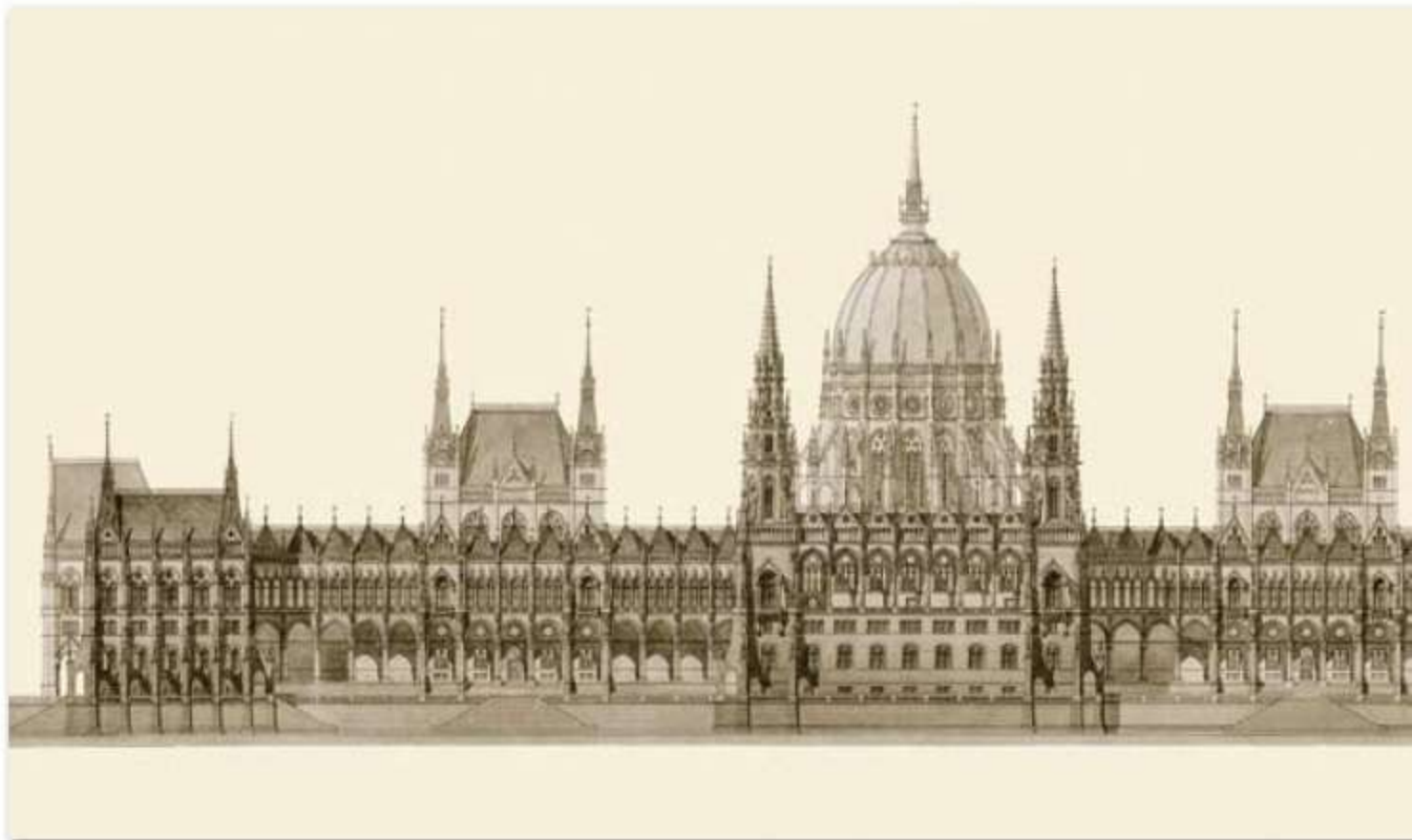
A miniszterelnök egykori dolgozószobája | 118

A képviselőház elnökének egykori dolgozószobája (Szalon) | 122

A főrendiház elnökének egykori fogadó- és dolgozószobája | 127

FELHASZNÁLT FORRÁSOK ÉS IRODALOM | 131

KÉPJEGYZÉK | 132

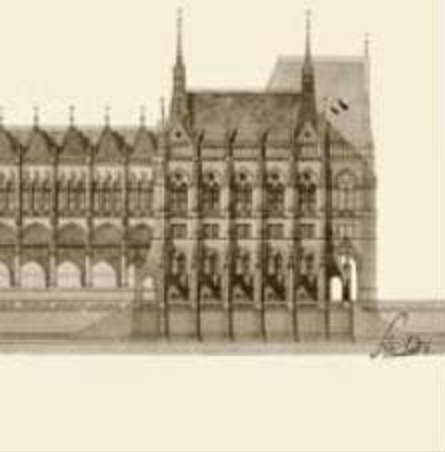
AZ ORSZÁGHÁZ BELSŐ TEREI

Az impozáns méretű, 270 méter hosszúságú, a főbejáratnál 123 méter (legnagyobb) szélességű épület földszintje, félemelete és főemelete 1902-ben, az épület használatbavételekor 214 helyiségből állt, de a leválasztások, illetve a földszinti és a félemeleti folyosók beépítése következtében mára ez a szám nagyjából másfélszeresére nőtt.

Az eredeti tervek szerint a főemeletra kerültek a tárgyaló- és fogadótermeken kívül a vezető tisztségviselők, miniszterek irodái, valamint a hivatali munkatársak helyiségei. A földszinten és a félemeleten irodák, lakások és a könyvtár termei álltak. A félemeleten nyertek elhelyezést a gyorsírók és az újságírók helyiségei, valamint a postahivatal, a földszinten pedig a pénztár, a levéltár és a bizottsági termek. A pincében kap-

3. *Az Országház dunai homlokzatának terve, 1888*

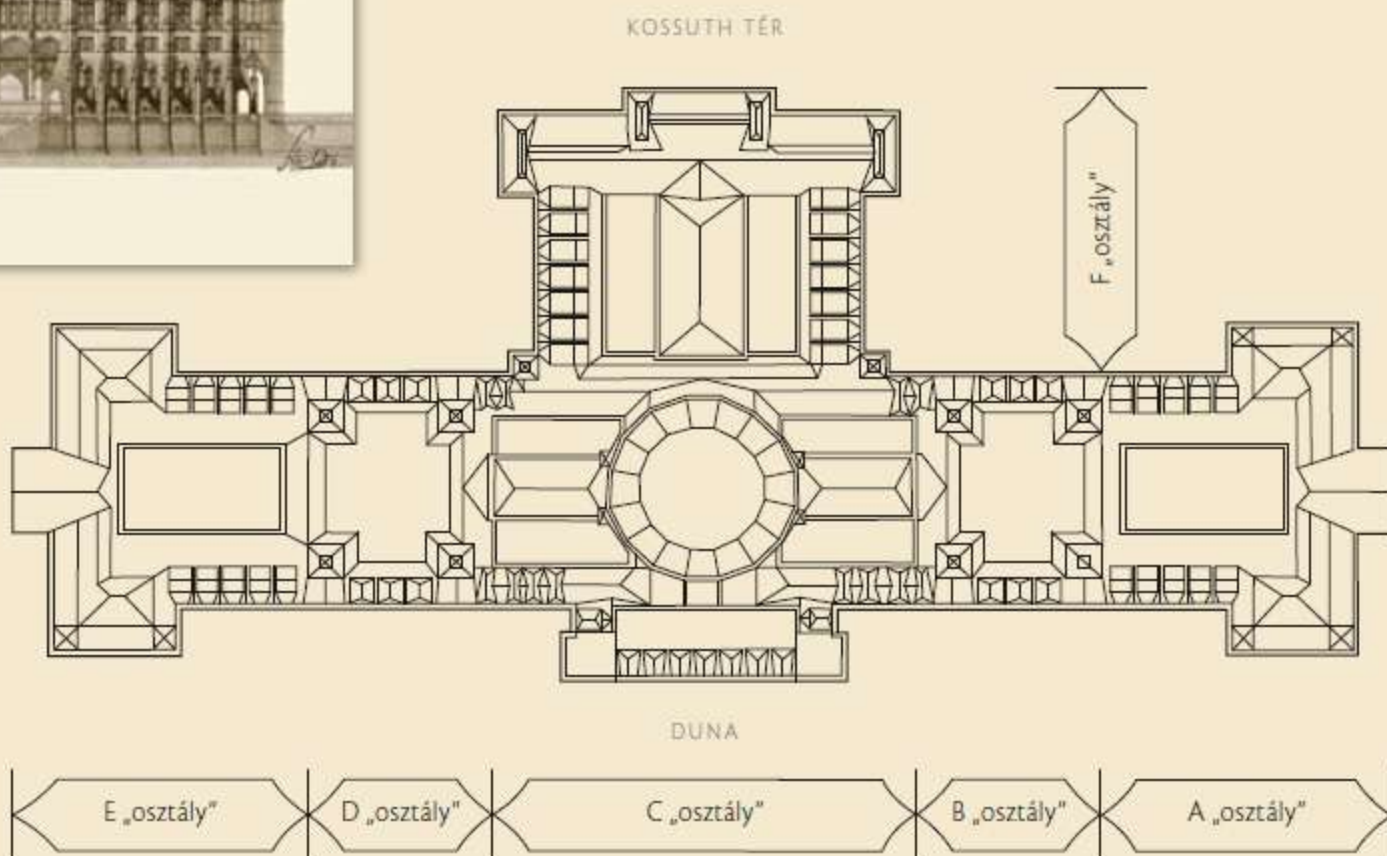
4. *Az Országház belső terének hagyományos, betűkkel jelölt felosztása*

tak helyet az alacsonyabb beosztású dolgozók lakásai, illetve a kapusok és a tűzoltók szobája, a karbantartó műhelyek, valamint a raktárak.

Az épület függőlegesen is tagolt: a betűkkel jelölt hatos beosztást (A-B-C-D-E-F „osztályok”) műszaki szempontból a mai napig használják:

- az A és B „osztály”, azaz a déli oldal szolgált a képviselőház hivatali helyiségei és ülésterme számára;
- a C és F „osztályban” – az épület középső részén – helyezkedtek el a két ház által közösen használt helyiségek, mint az étterem, a ruhatár, a társalgók, illetve a miniszterelnök és a miniszterek szobái;
- a D és E „osztály”, azaz az északi oldal állt a főrendiház ülésterme és hivatali helyiségei rendelkezésére.

AZ ORSZÁGHÁZI HELYISÉGEK HASZNÁLATÁNAK VÁZLATOS TÖRTÉNETE

Az első években az épületet eredeti rendeltetésének megfelelően kizárólag a képviselőház és a főrendiház használta. 1910 után kezdett otthont adni külső rendezvényeknek, tanfolyamoknak, majd amikor 1913-ban felállt az alsóház saját fegyveres testülete, a Képviselőházi Őrség, számukra háló- és étkezőhelyiségeket is kialakítottak itt.

Az első világháború kitörése a háborúval összefüggésben tevékenykedő jótékony célú, azonban az országgyűléstől teljesen független intézmények ország-házi megjelenését hozta magával. 1914-től a képviselőházi helyiségekben működtek például a katonák és családtagjaik segélyezését irányító Országos Hadsegélyező Bizottság szervei, a török sebesültek számára gyűjtő Vörös Félhold Országos Bizottsá-

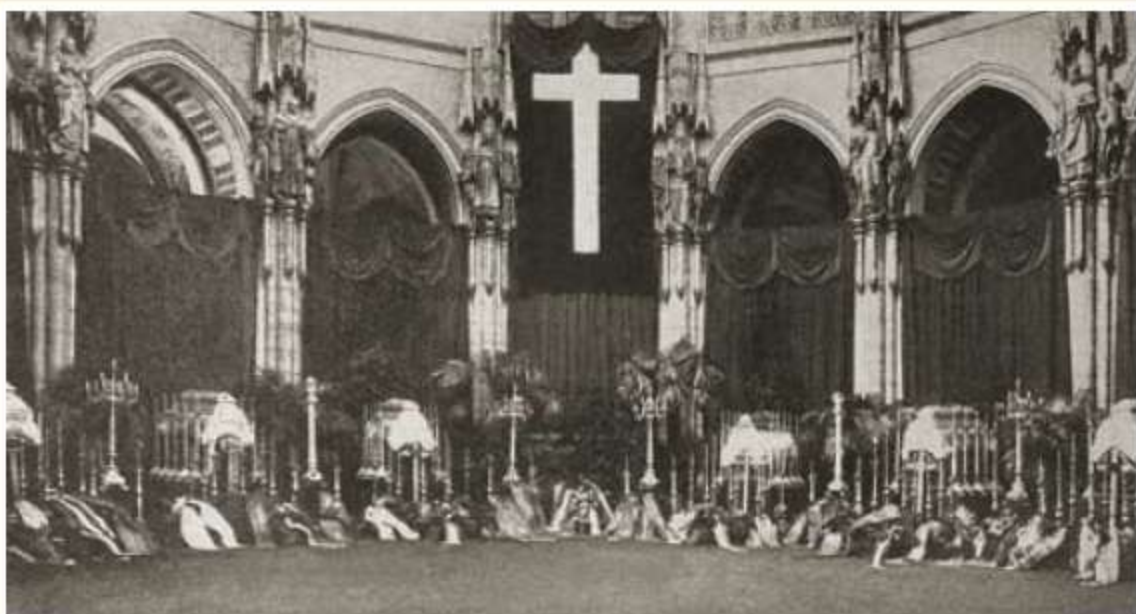

ga, s a Csonkított, Béna és Belbeteg Katonákat Gondozó (későbbi nevén Rokkantügyi) Hivatal. A főrendiházi oldal helyiségeibe költözött ugyanekkor a bolgár Vöröskereszt és a magyarság keleti gyökereit kutató Magyar Keleti Kultúrközpont (a későbbiekben Turáni Társaság néven működött), valamint a hadifoglyok levelezését ellenőrző Hadfelüyeleti Sajtóbizottság is.

1918 novemberétől, az őszirózsás forradalmat követően jelentős területet kapott a Házból a lakások rekvirálásával és elosztásával foglalkozó Budapesti Központi Lakáshivatal. Néhány hónappal később, a proletárdiktatúra hónapjaiban a „Magyar Tanácsköztársaság Háza” nevet adták az Országháznak, s ezzel egyidejűleg a Belügyi Népbiztosság ke-

5. Az Országház 1902 után <
6. „Könyörgő körmenet fegyvereink győzelméért”. Táborigi szentmise az Országház előtt 1915-ben <<

7. A képviselőház harcterről érkező katonái, 1914

zébe kerültek az épület feletti felügyeleti jogok. A főemelet közpülső és főrendiházi részét ekkor teljes egészében a Politikai Nyomozó Osztály munkatársai foglalták el, de a Házban nyert elhelyezést a *Nömunkás* címü lap szerkesztösége, és rendelkezett helyiséggel a diktatúra rendöri szerve, a Vörös Örség is.

Az 1920-as évek első felét a külsö intézmények számának további növekedése jellemezte. Mint-hogy a főrendiház ezekben az években szüneteltette a működését, helyiségei szinte kivétel nélkül valamely külsö intézmény használatába kerültek. Befogadták a Házba még 1919-ben az erdélyi menekülteket segélyező bizottságot, majd a Nemzeti Kisebbségek Minisztériumának egyes főosztályait s a menekült felvidéki egyetemi hallgatók segélyegyletét is. Később itt nyert elhelyezést a Külügyi Társaság, az Angol–Magyar Kereskedelmi Kamara, a javítóintézeteket felügyelő Fiatalkorúak Felügyelő Hatósága, majd egy időre az Országos Takarékosági Bizottság is. Kifejezetten

8. A Népszínház utcai zavar-gások áldozatainak ravatala a kupolacsarnokban 1919. február 25-én

9. Vagonlakók gyermekei az Országház folyosóján, 1920

10. Az 1929-ben megnyílt
Parlamenti Múzeum Kossuth
terme

nagy területet engedtek át használatra a földszinten és a félemeleten az Országos Gyermekvédő Liga számára, amely 1920 és 1922 között körülbelül háromszáz olyan gyermek elszállásolását vállalta az üresen álló hivatali szobákban és termekben, akiknek – mint az elcsatolt magyar területekről érkező menekült, s lakás híján vagonokban elszállásolt családok gyermekeinek – máskülönben fűtetlen vasúti kocsikban kellett volna tölteniük a telet.

1926-tól a felsőház újrászervezésével összefüggésben elkezdődtek az első nagyobb átalakítások. Először is kiköltöztették a külső szervezetek jelentős részét, majd felújították a felsőházi elnök fogadó- és dolgozószobáját, a főrendiházi oldal földszintjén pedig megkezdődött a parlamenti múzeum kialakítása.

De ugyanekkor, az 1920-as évek második felében a képviselőházi oldalon is jelentős beruházások zajlottak: átalakították a későbbiekben Nándorfehérvár- és Munkácsy-teremként ismertté vált képviselőházi elnöki fogadóhelyiségeket, s a házelnök dolgozószobáját is. A kupolacsarnok melletti, kihasználatlanul álló ruhatárat tanácsstermekké alakították

11. A Nándorfehérvár-terem
falfestményeinek készítése,
1928

át. 1934-ben saját, a Duna-parti árkád-sorból megközelíthető helyiséget kapott az Állástalan Diplomások Országos Bizottsága, amely hivatalként működött, s fogadta a hozzá forduló ügyfeleket.

A második világháború végén, a főváros ostromakor közel 250 bombatalálat, valamint 300 kisebb-nagyobb sérülés érte az Országházat. Az épület rövid időre kórház, majd szovjet kaszárnya lett, ám ezt követően a Ház hivatalai – eleinte az alagsori óvóhelyen – újra működni kezdtek. Az épület helyreállítása elhúzódott, s egészen az 1950-es évek elejéig tartott. 1946 tavaszától, a főrendiház immár végleges megszűnésével elsősorban a főrendiházi épületszárnyba költözött be a Miniszterelnökség, a Tájékoztatási Minisztérium és a tárca nélküli államminiszterek. Majd az évek során újabb és újabb külső intézményeknek kellett helyet szorítani.

1948-ban a külföldi kormánydelegációk magyarországi fogadását, valamint a magyar kormánydelegációk külföldi utazásainak előkészítését végző Külföldi Kapcsolatok Hivatala és a tudományos élet csúcsszerveként felállított Magyar Tudományos Tanács igényelt helyiségeket. 1949-ben a Népgazdasági Tanács, valamint a Kinevezési és Alkalmazási Bizottság költözött a Házba. 1949-től itt működött a kollektív államfői testület, az Elnöki Tanács is, sőt annak elnöke megkapta a képviselőházi elnök dolgozó- és fo-

12. Az Országház Budapest ostromakor megsérült főrendiházi ülésteme, 1945

gadószoabait is. Eközben az országgyűlés hivatali szervei – párhuzamosan a törvényhozás jelentőségének csökkenésével – folyamatosan zsugorodtak. 1952-re a helyzet odáig fajult, hogy az Országgyűlés Irodáját kiköltöztették, s a Ház gondnoki teendőit is a Miniszterelnökség jogutódja, a Minisztertanács Titkársága vette át.

Kezdetről, azaz 1902-től lakások is helyet kaptak az épületben, és számuk az évtizedek során fokozatosan nőtt. Az 1940-es évek elején már összesen 52 szolgálati lakást tartottak nyilván. 1948-ban született határozat arról, hogy az Országház helyiségeit magánlakások céljára többé nem lehet felhasználni. Mindenkit kiköltöztettek, s ettől kezdve már a portások sem laktak a Házban.

13. A Dobi-kormány újonnan megválasztott miniszterei az Elnöki Tanács elnökének dolgozószobájában, 1950 decemberében

Mivel a Minisztertanács Titkársága egyre nagyobb hivatali létszámmal működött, még az egykori lakások megszűntével megüresedő helyiségek is kevésnek bizonyultak. 1953-ban éppen azért került sorra az épület történetének legnagyobb belső átalakítása, hogy a meglévő alapterületen minél több irodahelyiséget lehessen kialakítani. Beépítették a Kossuth tér felőli oldal földszinti és félemeleti folyosóit, több nagy helyiséget pedig „feldaraboltak” kisebb irodákká.

1955-ben az Országgyűlés Hivatala visszakapta egykori szobáinak egy részét, s 1956 után a házgondnoki tendők is újra rá hárultak, azonban a Minisztertanács Titkársága és a Tájékoztatási Hivatal rendelkezett a helyiségek jelentős részével. Ez a tendencia csak az 1980-as évek végével fordult meg, mikor az országgyűlés ismét elkezdett rendszeresen ülésezni, s ezzel párhuzamosan a bizottságok is aktívabbá váltak.

A rendszerváltást követően a köztársasági elnök és hivatala 2003-ban költözött ki az Országházból, míg a miniszterelnök és a Miniszterelnökség 2018-ban.

14. Karácsony az Országház egyik szolgálati lakásában az 1930-as években

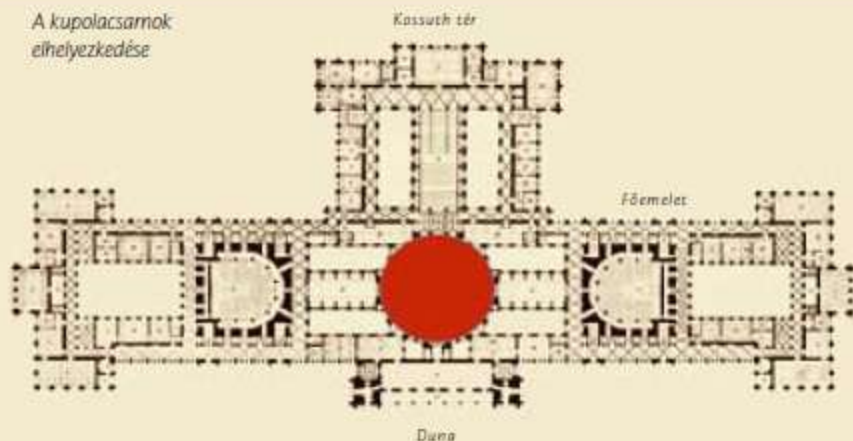

A KUPOLACSARNOK

Aki a Kossuth térről nyíló főbejáraton keresztül lép az épületbe, az impozáns fölépcsőn juthat fel az épület központi terébe, a főemeleti kupolacsarnokba. Már hat évvel az épület tényleges használatbavétele előtt, 1896. június 8-án itt rendezték meg a Magyarország fennállásának ezeréves évfordulóját ünneplő rendezvénysorozat fő eseményét, az országgyűlés ünnepi ülését (a dátum nem véletlen: huszonkilenc évvel korábban ezen a napon koronázták Ferenc Józsefet magyar királlyá). Az ünnepségen a király és családjának tagjai is részt vettek, sőt erre az alkalomra még a koronázási jelvényeket is ide szállították a budai várbeli királyi palotából.

A fölépcsőház, a kupolacsarnok, valamint számtalan főemeleti folyosó és terem színes üveglakalai Róth Miksa (1865–1944) műhelyében készültek, a fölépcső mennyezetképei pedig Lotz Károly (1833–1904) alkotásai. A kupolacsarnok magassága 27 méter, és 16 köpillér keretezi, melyeken a magyar történelem kimagasló személyiségeinek szobrai állnak a honfoglaló Árpád fejedelemtől II. Lipót (1790–1792) magyar királyig.

A kupolacsarnok
elhelyezkedése

15. A kupolacsarnokhoz vezető fölépcsőház, 2018 >

Eddig megjelent kötetek
az ORSZÁGHÁZI SÉTÁK sorozatban

ORSZÁGHÁZI KALAUZ
AZ ORSZÁGHÁZ ÉPÍTÉSTÖRTÉNETE
AZ ORSZÁGGYŰLÉSI KÖNYVTÁR
AZ ORSZÁGHÁZ DÍSZÍTŐFESTÉSZETE
AZ ORSZÁGHÁZ FALFESTMÉNYEI
AZ ORSZÁGHÁZ SZOBRAI
MINDENNAPOK AZ ORSZÁGHÁZBAN

Előkészületben

+ MUNKÁCSY MIHÁLY ÉS AZ ORSZÁGHÁZ
+ AZ ORSZÁGHÁZ ÜVEGMŰVÉSZETE

ORSZÁGHÁZI SÉTÁK

